

УДК 343.14:657.6

doi: <https://doi.org/10.33270/01191123.45>

Неганов В. В. – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1430-8343>

Діяльність органів контролю Української держави й УСРР під час ревізій у справах цукрової монополії та перевірок цільового використання коштів, виділених на організацію влади в умовах воєнної кампанії 1918–1919 років

Метою статті є аналіз результатів діяльності органів контролю Української держави й УСРР під час ревізій у справах цукрової монополії та перевірок цільового використання коштів, виділених на організацію влади в умовах воєнної кампанії 1918–1919 років, а також висвітлення законодавчих підстав і недоліків нормативно-правового регулювання такої діяльності. **Методологія.** У процесі дослідження використано історико-правовий, порівняльно-правовий методи, наукові методи аналізу й індукції. Емпіричним підґрунтям цієї публікації стали архівні справи фондів Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України, Міністерства фінансів Української держави, Народного комісаріату робітничо-селянських інспекцій УСРР, що знаходяться в Центральному державному архіві вищих органів влади й управління України. **Наукова новизна.** У статті вперше здійснено історико-правовий, порівняльно-правовий аналіз нормативно-правових положень діяльності органів (установ) державного контролю Української держави та Національного комітету державного контролю УСРР на першому етапі його діяльності. Результати ревізій, які вперше висвітлено в цій публікації, мають історичну цінність і засвідчують істотний вплив воєнно-політичної ситуації на дотримання правового режиму на теренах України в період 1918–1919 років. **Висновки.** На підставі здійсненого дослідження результатів ревізій у справах цукрової монополії, діяльності військового (польового) контролю з'ясовано, що нормативно-правове, організаційне та кадрове забезпечення діяльності органів (установ) державного контролю Української держави надавало можливість проводити фактичні ревізії, результати яких використовували в кримінальному судочинстві тих часів. Якщо за результатами ревізій було з'ясовано, що здійснені незаконні реквізиції цукру окремими військовими владами союзних центральних держав, то органи поліції не проводили кримінально-правову оцінку таких дій, а матеріали ревізій направляли до Міністерства закордонних справ для дипломатичного вирішення. На підставі результатів однієї з ревізій, проведеної польовим контролем, було викрито факти наявності секретних видатків на підкуп німецьких офіцерів і солдатів в останні дні існування Української держави.

Ключові слова: державний контроль; ревізія; фінансовий контроль; дізнання; Українська держава; УСРР; цукрова монополія.

Вступ

У сучасному державному фінансовому контролі виокремлюють такі складові: контроль формування державних фінансових ресурсів і контроль їх збереження та використання, що своєю чергою передбачає контроль виконавчої влади й не залежний від виконавчої влади парламентський контроль (Dubnyskyi, & Lukin, 2015). Діяльність органів (установ) державного контролю протягом історичного періоду, досліджуваного в статті, охоплювала всі зазначені вище його складові, крім парламентського.

Хоча деякі питання діяльності органів (установ) державного контролю Російської імперії та Радянського Союзу досліджували російські вчені, однак діяльність органів (установ) державного контролю за часів Української Народної Республіки та Української Держави Гетьмана П. Скоропадського вітчизняні вчені майже не аналізували. Отже, публікацію буде присвячено вивченню цієї діяльності та її нормативно-правового забезпечення.

Мета і завдання дослідження

Метою та завданнями статті є аналіз результатів діяльності органів (установ) державного контролю Української Держави Гетьмана П. Скоропадського у справах цукрової монополії, окремих справах ревізій польового контролю, які проводили в останні дні існування Української держави, висвітлення аспектів діяльності Народного комісаріату державного контролю УСРР на першому етапі його роботи, дослідження нормативно-правового забезпечення діяльності цих установ.

Виклад основного матеріалу

За часів, коли територія України знаходилася у складі Російської імперії, законодавчі положення діяльності органів (установ) державного контролю містилися в розділі 14 тому 1 Зводу законів Російської імперії 1857 року (далі – Звід). До складу державного контролю належали, зокрема, контрольні палати – місцеві органи державного

контролю, які проводили документальні ревізії державних установ у губерніях ("Zvid zakoniv").

Згідно з постановою Української Центральної Ради (далі – УЦР) 1917 року, не скасовані УЦР закони Російської імперії лишалися чинними на території УНР ("Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv", f. 2196, op. 1, spr. 56, p. 3). На підставі закону від 2 червня 1918 року, затвердженого гетьманом П. Скоропадським, було скасовано Закон про тимчасову організацію контролю УНР, і до затвердження Статуту про організацію державного контролю він мав керуватися законами про «Учреждения Министерств». Відповідно до закону від 2 червня 1918 року, до постійних контрольних установ на території Української держави належали: контрольні палати, залізничні контролі, контролі з ревізії оборотів портів. Решта контрольних установ отримували статус тимчасових ("Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv", f. 3690, op. 1, spr. 1, p. 100).

Висвітлюючи процесуальні механізми використання результатів ревізій у кримінальному судочинстві тих часів, що здійснювали установи державного контролю, доцільно розглянути дізнання. У коментарі до Судових статутів 1864 року було зазначено, що дізнання є першочерговими діями поліції з метою в'ясування справедливості або несправедливості виявлених чуток і відомостей про злочин або події, щодо яких без здійснення розшукових заходів неможливо встановити наявності чи відсутності злочину. Науковці того часу визнавали безпосередній зв'язок дізнання зі встановленням особи злочинця (Vlasova, 2007). У статті 252 Статуту кримінального судочинства 1864 року (далі – СКС) визначено одне з трьох видів дізнання, яке здійснювали за умови, коли ні судового слідчого, ні прокурора або його товариша немає на місці. У такому разі поліція, повідомляючи їм про подію, що містила ознаки злочинного діяння, проводила дізнання. Коли поліція встановила, що відбувається або щойно вчинено злочинне діяння, а також коли до прибуття на місце події судового слідчого сліди злочину може бути втрачено, поліція замінює судового слідчого в усіх слідчих діях, з якими зволікання є недопустимим: в оглядах, освідчуваннях, обшуках і виїмках ("Statut kryminalnogo sudochynstva", 1864).

Згідно з матеріалами Центрального державного архіву вищих органів влади й управління України, у більшості випадків, коли за результатами ревізій підприємств цукрової монополії (офіційно цукрову монополію було запроваджено 7 травня 1918 року) на території України в період 1918–1919 років встановлювали факти розкрадань, незаконних розтрат матеріальних цінностей, саме місцеві органи поліції здійснювали розслідування у формі

дізнання зі складанням процесуальних документів у вигляді протоколів дізнання.

За даними акта ревізії контролера округу Київського акцизного управління від 3 лютого 1918 року Саливонківського цукрового заводу, зафіксовано факт розбійного нападу 120 селян Устинівки та Ковалівки з подальшим проникненням до цукрового складу заводу, унаслідок чого було вкрадено 7007 пудів цукру (вісім вагонів) ("Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv", f. 2199, op. 1, spr. 303, p. 4–5). Актом ревізії від 3 червня 1918 року Селищенського цукрового заводу Київської губернії встановлено факт безоплатного захоплення 2004 пудів цукру союзною Українській державі німецькою військовою владою ("Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv", f. 2199, op. 1, spr. 303, p. 8). Актом ревізії від 5 червня 1918 року Синявського цукрового заводу Київської губернії, здійснюваної на підставі розпорядження Департаменту посередніх податків Міністерства фінансів Української держави, встановлено факт грабежу 23 868 пудів цукру більшовиками, а також реквізиції 24 862 пудів цукру німецькою військовою владою в період 1917–1918 років ("Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv", f. 2199, op. 1, spr. 303, p. 15).

За результатами ревізій цукрових заводів на території, підконтрольній Українській державі, коли розкрадання цукру вчиняли більшовики, робітники та селяни, наглядач, який очолював місцевий орган поліції, або його помічник у порядку, передбаченому СКС, складав протоколи дізнання.

Відповідно до протоколу дізнання від 14 червня 1918 року, складеного помічником наглядача Балковським, унаслідок ревізії Черкаського рафінадного заводу було виявлено факт незаконної реалізації дирекцією заводу 49 325 пудів рафінаду на вимогу місцевого заводського комітету з метою виплати робочим заробітної платні. Зазначені дії адміністрація заводу обґрунтовувала відсутністю постійної влади на місцях та оголошенням влади радою робочих і солдатських депутатів. У резолюції загального зібрання робітників заводу від 17 січня 1918 року, яку було додано до протоколу дізнання, зазначено про вимогу до директора заводу не виконувати наказ міністра фінансів УНР щодо заборони продажу рафінаду ("Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv", f. 2199, op. 1, spr. 303, p. 80–82). Згідно з протоколом дізнання від 21 червня 1918 року, складеного помічником наглядача Дахневичем, в акті ревізії Махарицького цукрового заводу Київської губернії було виявлено факт незаконної реалізації 1625 і 6041 пудів цукру на вимогу адміністрації комітету робочих заводу з метою виплати заробітної платні 23 січня 1918 року ("Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv", f. 2199, op. 1, spr. 302, p. 155–156). Згідно з протоколом дізнання від 1 липня 1918 року, складеного помічником наглядача Марковським,

за актом ревізії Шепетівського цукрово-рафінадного заводу було виявлено факт недостачі 1775 пудів цукру. За результатами опитування керівництва та працівників з'ясовано, що протягом 1917–1918 років на території заводу діяли банди, які регулярно вилучали з крамниць цукор для своїх потреб. Траплялися випадки побиття охоронців крамниць, а також було вчинено вбивство директора цукрового магазину ("Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv", f. 2199, op. 1, spr. 301, p. 43–44).

У разі безоплатної (або за собівартістю) реквізиції цукру німецькою, австро-угорськими військовими владами з українських заводів протоколи дізнання в порядку, передбаченому СКС, не складали, а Міністерство продовольства, Міністерство фінансів направляли до Міністерства закордонних справ відповідні листи, які потім переадресовували до німецької військової влади, з пропозиціями про необхідність сплати за реквізований товар.

За даними протоколу засідання дорадчого комітету при Цукровому департаменті Міністерства продовольчих справ Української держави від 22 липня 1918 року, у якому брали участь, зокрема, представники державного контролю та контрольної палати, було обговорено питання незаконних реквізицій цукру німецькими військовими частинами. Зазначено, що, згідно із вказівкою німецького командування, однією з умов прибуття німецьких військових частин до України був продаж цукру за собівартістю, про що не було відомо Міністерству продовольчих справ. Німці вимагали відпускати 4 млн пудів цукру на рік, що, за підрахунками Міністерства, мало б задовольняти 5 млн німецьких військових, однак такої кількості німців не було в Україні, що свідчило про переправлення цукру до Німеччини з метою його подальшого перепродажу. Представник Міністерства закордонних справ запевняв, що йому не відомо про перебування такої кількості німців на території України. Крім того, українська влада не вжила жодних заходів щодо німецьких реквізицій цукру, питання мало бути вирішено дипломатичним шляхом ("Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv", f. 2199, op. 1, spr. 280, p. 39–42).

У листі директора 1-го департаменту посередніх податків Міністерства фінансів Української держави від 5 вересня 1918 року № 9024 зазначено про повідомлення від 30 серпня 1918 року акцизного контролера на Корюківській цукроварні Чернігівщини про факт самочинної реквізиції 30 тис. пудів рафінаду німецькою військовою владою ("Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv", f. 2199, op. 1, spr. 280, p. 1). Уже 17 вересня 1918 року міністр фінансів Української держави звернувся з листом до Міністра закордонних справ щодо посилення протиправних реквізицій

українського цукру німецькою та австро-угорськими військовими владами.

Загальний обсяг незаконних реквізицій у період з 10 серпня до 17 вересня 1918 року, за даними міністра, становив понад 500 тис. пудів цукру й 500 тис. пудів чорної патоки. Крім того, німці наклали арешт на 1,3 млн пудів цукру для майбутньої реквізиції за договором з Українською державою. Такі дії спричинили перебої в постачанні цукру всередині України, унаслідок чого Міністерство закордонних справ вимагало вжити заходів щодо припинення самочинних реквізицій цукру й патоки без узгодження з Українським урядом. Згідно з відомостями Міністерства фінансів, 1918 року з 24 українських цукрових заводів німецькі й австро-угорські військові влади незаконно реквізували 2 млн 965 тис. пудів цукру, подеколи з випадками застосування насильства ("Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv", f. 2199, op. 1, spr. 280, p. 7). У серпневому листі до Міністерства закордонних справ Міністерство фінансів повідомляє також про факти, коли німецькі військові забороняли відпускати цукор з рафінадних фабрик на Чернігівщині та Харківщині, у деяких випадках право продажу цукру заводам, у супереч українському законодавству, надавали за письмовим погодженням німецької військової влади ("Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv", f. 2199, op. 1, spr. 280, p. 247).

У доповіді від 18 листопада 1918 року Міністерства фінансів стосовно припинення таємного вивозу цукру до Радянської Росії констатовано існування певної корупційної схеми, коли, попри пряму заборону вивозу цукру за межі України, окремі австро-німецькі військові частини отримували ордери Міністерства фінансів на відпуск цукру для власних потреб. Однак такі ордери видавали приватним особам, які пред'являють їх прикордонним із Росією цукровим заводам. Далі гужовим транспортом цукор відвозили до прикордонних залізничних станцій на території Радянської Росії. Комерційна складова цієї схеми полягала в наявності різниці вартості рафінаду в Українській державі (120 руб./пуд) і Радянській Росії (1200–1300 руб./пуд), що на одному вагоні становило суму понад 1 млн руб. Крім фактора військової деморалізації, така незаконна торгівля із супротивником, за даними Мінфіну, призводила до несплати до бюджету виїзного мита. Через це було запропоновано призупинити виконання ордерів на відпуск цукру та створити в м. Києві спільно з німецьким командуванням центральний орган щодо обліку та розподілення відпуску цукру ("Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv", f. 2199, op. 1, spr. 289, p. 1–2).

Також реквізований цукор німці реалізовували за ринковими умовами іншим підприємствам усередині України, що призводило до отримання

відповідних незаконних прибутків німецькими військовими. За повідомленням помічника інспектора 1-ї ділянки 4-го округу м. Вержбинця від 5 вересня 1918 року, Бюро об'єднаних кооперативів м. Бердичева придбало в німців два вагони цукру-піску Новогребельського і П-Миколаївського заводів, Бердичівський шкіряний завод Шленкера також придбав у німців декілька вагонів цього цукру ("Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv", f. 2199, op. 1, spr. 280, p. 57).

З іншого боку, Українська держава впродовж тимчасового миру з Радянською Росією (ґрунтується на договорі від 12 червня 1918 року про встановлення нейтральної зони розмежування) на офіційному рівні укладала бартерні угоди з організаціями РРФСР, зокрема, щодо продажу українського хліба в обмін на паливно-мастильні матеріали та мішки. Торговельне представництво РРФСР у м. Києві 9 вересня 1918 року надало листа уповноваженим особам від Ради з'їздів мірошників у Петрограді з дорученням здійснити купівлю 1,3–1,5 млн пудів борошна для потреб Радянської Росії в обмін на 3,5 млн мішків і 300 цистерн паливно-мастильних матеріалів за погодженням із Міністерством продовольства Української держави та представництвом Центральних держав ("Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv", f. 2199, op. 1, spr. 139, p. 31). Своєю чергою віце-президент Вищої Української Продовольчої Ради, призначений урядом Німеччини відповідно до міждержавної угоди, листом від 25 жовтня 1918 року № 2500 погодив пропозицію видати зерно для обміну ("Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv", f. 2199, op. 1, spr. 139, p. 128).

Серед органів контролю, що діяли у складі Мінфіну, Міністерства продовольства Української держави, інших інститутів влади та мали право на проведення ревізій, слід відзначити роль військового (польового) контролю.

Відповідно до положень Закону від 2 червня 1918 року, військовий контроль не належав до переліку постійних установ державного контролю. За матеріалами доповідної записки українського військового контролера від 26 червня 1918 року, обсяг ревізійної діяльності того року не зменшився, а збільшився через необхідність обривізування значних витрат на військові потреби, участі в комісіях із ліквідації майна тощо. За результатами позапланових ревізій військового контролю окремих комендатур, інтендатур, особливої каси Військового Міністерства, було встановлено факти порушення ведення бухгалтерської звітності, недостачі та зловживань. Проте нормативно-правова невизначеність місця військового контролю спричинила кадрові проблеми й поставила під сумнів можливість своєчасного проведення ревізій ("Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv", f. 3363c, op. 3, spr. 8, p. 5–8).

23 листопада 1918 року гетьман П. Скоропадський затвердив Постанову Ради Міністрів про асигнування 25 млн крб на військові видатки Української армії та про утворення польового контролю Української армії на підставах, визначених нормами «Положення про польове керування військ у воєнний час» 1914 року ("Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv", f. 3365, op. 3, spr. 35, p. 8). Протягом 1918 року Рада Міністрів прийняла низку таємних постанов стосовно асигнування коштів на видатки, що не належать до оголошення (Постанова від 5 грудня 1918 року про асигнування 2 млн крб до розпорядження Голови Ради Міністрів, Постанова від 18 жовтня 1918 року про асигнування 2 млн крб до розпорядження Міністра Закордонних Справ тощо). Зазначені видатки не підлягали обривізуванню державного контролю ("Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv", f. 3365, op. 3, spr. 35, p. 19–24).

У дні зайняття м. Києва військом Директорії УНР на підставі припису головного польового контролера було проведено ревізію від 13 грудня 1918 року, яку здійснював старший ревізор Шереметинський. Було досліджено облікову документацію щодо використання 1 млн руб., що надавалися Воєнному Міністру генерал-лейтенанту Щуцькому. З'ясовано, що за резолюцією Головнокомандувача (Головнокомандувач арміями фронту Української держави граф Келлер) зазначені кошти було видано на придбання запасів і предметів у німецького інтенданства. 28 листопада 1918 року Щуцький подав Головнокомандувачу доповідь з грифом «цілком таємно» щодо зміни цільового призначення цих коштів на секретні потреби за бездокументальним провадженням. Відповідно до резолюції графа Келлера, доповідь було погоджено. 1 млн крб за обліковими книгами канцелярії Воєнного міністерства не було проведено ("Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv", f. 3365, op. 3, spr. 35, p. 179). 21 грудня 1918 року за результатами ревізії Комісар польового контролю Сімонів звернувся з листом до Комісара Військового міністерства з проханням з'ясувати в Щуцького, на що було витрачено зазначені кошти, та повернути решту суми в Державну скарбницю. Згідно з даними листа Сімоніва від 21 грудня 1918 року до Комісара Міністерства судових справ, було зазначено, що Щуцького заарештовано, а 1 млн крб було витрачено на підкуп німецьких офіцерів і солдатів з німецького «совдепа» з метою надання допомоги Гетьманському уряду проти військ Директорії. Згідно з даними рапорту старшого ревізора Шереметинського від 14 грудня 1918 року, що містив гриф «цілком таємно», підкуплені генералом Щуцьким німецькі військові мали б вплинути на німецькі війська з метою збереження німцями нейтралітету під час

виступу Петлюри ("Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv", f. 3365, op. 3, spr. 35, p. 181–184).

3 грудня 1918 року до січня 1919 року більшовицькі війська зайняли Лівобережжя України й у лютому 1919 року зайшли у м. Київ. У статті 6 Конституції УСРР від 10 березня 1919 року було зазначено, що до відома центральної радянської влади в Україні належать зокрема питання державного контролю за діяльністю влади (правильність, закономірність і доцільність грошових витрат) ("Konstytutsiia Ukrainsoi Sotsialistychnoi Radianskoï Respubliky", 1960). Таким чином, діяльність радянських органів державного контролю, порівнюючи з державним контролем Української держави, забезпечувала реалізацію відповідного конституційного положення.

18 січня 1918 року Раднарком прийняв Декрет «Про центральну контрольну колегію та місцеві обліково-контрольні колегії і комісії». Відповідно до цього документа, колишні органи державного контролю було усунуто, в центрі й на місцях створено трирівневу систему фінансових контрольних органів: 1) центральну контрольну колегію; 2) обліково-контрольні колегії, утворені місцевими радами; 3) контрольні комісії, які формувалися на виборних засадах в організаціях, установах, на підприємствах. До основних завдань колегій належало проведення ревізій організацій, установ на підставі звітів і балансів, уніфікувати дії державних органів (Tarasov, 2018). Таким чином, на першому етапі ревізії радянських фінансових контрольних органів, на відміну від установ державного контролю Української держави, мали здебільшого документальне спрямування, що підтверджують архівні матеріали Центрального державного архіву вищих органів влади й управління України.

Так, у листі Народного комісаріату державного контролю (далі – НКДК) УСРР від 14 березня 1919 року № 284 до НКВС УСРР було зазначено прохання надати авансовий рахунок з усіма підтверджувальними документами про видачу Лапчинському 28 грудня 1918 року 100 тис. руб. на організацію радянської влади в Чернігівському районі. Після того відповідний лист було надіслано із фінвідділу НКВС до управління справ Раднаркому й у відповідь 17 квітня 1919 року отримано резолюцію бухгалтера управління справ про те, що зазначені кошти було виділено з особистого фонду голови Раднаркому УСРР на рахунок НКВС, про що повідомлено НКДК ("Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv", f. 2c/2, op. 1, spr. 415, p. 143). Лист такого ж змісту від 5 березня 1919 року № 208 щодо видачі 28 грудня 1918 року Марапульцу 300 тис. руб. на організацію радянської влади у Валуйсько-Донецькому районі було надіслано НКДК УСРР до НКВС УСРР, перенаправлено до управління

справ Раднаркому, про що отримано подібну до попередньої резолюцію бухгалтера управління справ Раднаркому ("Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv", f. 2c/2, op. 1, spr. 415, p. 165).

Зазначені дані засвідчують формальне (документальне) спрямування ревізій, які було проведено в першу половину 1919 року установами НКДК. Натомість тодішнє радянське керівництво вважало неефективною діяльність державного контролю, через що під керівництвом Народного комісара державного контролю СРСР Й. Сталіна було створено спеціальну комісію з підготовки нормативно-правового акта про державний контроль (Tarasov, 2018). Крім марксистсько-ленінських ідеологічних штампів, які було наведено в прийнятому 9 квітня 1919 року Декреті про державний контроль, в обґрунтуванні зазначено про те, що діяльність НКДК було здійснено в межах формального нагляду. Водночас більш актуальним є питання здійснення фактичного контролю, який буде сприяти вдосконаленню механізму влади загалом. На державний контроль також було покладено обов'язок притягувати до суду посадових осіб через їхню безвідповідальність і злочини, ініціювати питання про їх усунення (звільнення з посад). Для цього було передбачено, зокрема, реорганізацію контрольно-ревізійних органів у підпорядкування державного контролю, запровадження системи «летючої ревізії», утворення у складі НКДК особливого бюро для прийому й розгляду заяв про зловживання та правопорушення посадових осіб ("Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv", f. 2c/2, op. 1, spr. 849, p. 2).

Наукова новизна

Наукова новизна статті полягає в тому, що в ній уперше здійснено історико-правовий, порівняльно-правовий аналіз нормативно-правових положень діяльності органів (установ) державного контролю Української держави та НКДК УСРР на першому етапі його діяльності; окремі результати ревізій органів (установ) державного контролю Української держави, які вперше наведено в цій статті та мають історичний інтерес, засвідчують суттєвий вплив воєнно-політичної ситуації на дотримання правового режиму в Україні в період 1918–1919 років.

Висновки

Еволюційні зміни в роботі установ державного контролю Української держави з певною трансформацією, а не руйнуванням нормативно-правового забезпечення, організаційної та кадрової політики, на противагу роботі державного контролю часів Російської імперії та УНР, давали змогу забезпечити доволі високий професійний

рівень проведення ревізій і використання їх результатів у кримінальному судочинстві, зокрема шляхом долучення актів ревізій до матеріалів протоколів дізнання. Натомість ревізії органів НКДК УСРР у першій половині 1919 року мали формальне (документальне) спрямування, що не давало змоги здобувати докази, які могли бути отримані лише під час фактичної виїзної ревізії.

Крім того, залучення значної кількості архівних документів, які вперше було використано під час написання цієї статті, сприяло поглибленому вивченню питання впливу воєнно-політичної ситуації на дотримання правового режиму у сфері цукрової монополії Української держави, а також на діяльність органів державного контролю й дізнання.

REFERENCES

- Dubnytskyi, V.Yu., & Lukin, V.O. (2015). Istoriia rozvytku derzhavnoho finansovoho kontroliu v Rosiiskii imperii (1705-1917 rr.) [History of the development of state financial control in the Russian Empire (1705-1917)]. *Biznes inform, Business Inform*, 5, 292-300 [in Ukrainian].
- Konstytutsiia Ukrainskoi Sotsialistychnoi Radianskoi Respubliki: pryiniata na zizdi rad v dokumentakh (1917-1922) [Constitution of the Ukrainian Socialist Soviet Republic: adopted at the Congress of Soviets in documents (1917-1922)]. (1960). (Vols. II). Moscow: Hosiurizdat [in Ukrainian].
- Statut kryminalnogo sudochynstva [Statute of criminal proceedings]. (1864). Sait "Konstytutsia Rosiiskoi Federatsii", Site "Constitution of the Russian Federation". Retrieved from <http://constitution.garant.ru/history/act1600-1918/3137> [in Ukrainian].
- Tarasov, A.M. (2018). Stanovlennia derzhavnoho kontroliu v Radianskii Rosii [Formation of state control in Soviet Russia]. *Pratsi Akademii upravlinnia MVS RF, Proceedings of the Academy of Management of the Ministry of Internal Affairs of the Russian Federation*, 4(48), 98-107 [in Ukrainian].
- Tsentrалnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy, Central State Archives of Higher Authorities and Administration of Ukraine, f. 2196, op. 1, spr. 139 [in Ukrainian].
- Tsentrалnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy, Central State Archives of Higher Authorities and Administration of Ukraine, f. 2196, op. 1, spr. 56 [in Ukrainian].
- Tsentrалnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy, Central State Archives of Higher Authorities and Administration of Ukraine, f. 2199, op. 1, spr. 280 [in Ukrainian].
- Tsentrалnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy, Central State Archives of Higher Authorities and Administration of Ukraine, f. 2199, op. 1, spr. 289 [in Ukrainian].
- Tsentrалnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy, Central State Archives of Higher Authorities and Administration of Ukraine, f. 2199, op. 1, spr. 301 [in Ukrainian].
- Tsentrалnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy, Central State Archives of Higher Authorities and Administration of Ukraine, f. 2199, op. 1, spr. 302 [in Ukrainian].
- Tsentrалnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy, Central State Archives of Higher Authorities and Administration of Ukraine, f. 2199, op. 1, spr. 303 [in Ukrainian].
- Tsentrалnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy, Central State Archives of Higher Authorities and Administration of Ukraine, f. 2c/2, op. 1, spr. 415 [in Ukrainian].
- Tsentrалnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy, Central State Archives of Higher Authorities and Administration of Ukraine, f. 2c/2, op. 1, spr. 849 [in Ukrainian].
- Tsentrалnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy, Central State Archives of Higher Authorities and Administration of Ukraine, f. 3363c, op. 3, spr. 8 [in Ukrainian].
- Tsentrалnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy, Central State Archives of Higher Authorities and Administration of Ukraine, f. 3365, op. 3, spr. 35 [in Ukrainian].
- Tsentrалnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy, Central State Archives of Higher Authorities and Administration of Ukraine, f. 3690, op. 1, spr. 1 [in Ukrainian].
- Vlasova, N.A. (2007). Diznannia i skorochene dosudove provadzhennia: istorychnyi aspekt [Cognition and summary pretrial proceedings: a historical dimension]. *Naukovyi visnyk Mukachevskoho derzhavnoho universytetu, Scientific Bulletin of Mukachevo State University*, 3(8), 40-42 [in Ukrainian].
- Zvid zakoniv Rosiiskoi Imperii [Code of Laws of the Russian Empire]. (n.d.). *pravo.gov.ru*. Retrieved from <http://pravo.gov.ru/lps/svod> [in Ukrainian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Дубницький В. Ю., Лукін В. О. Історія розвитку державного фінансового контролю в Російській імперії (1705–1917 рр.). *Бізнес Інформ*. 2015. № 5. С. 292–300.
- Конституція Української Соціалістическої Советської Республіки : принята на Съезде советов в документах (1917–1922). М. : Госюриздат, 1960. Т. II.
- Устав уголовного судопроизводства. 1864 р. *Конституция Российской Федерации* : [сайт]. URL: <http://constitution.garant.ru/history/act1600-1918/3137>.
- Тарасов А. М. Становление государственного контроля в Советской России. *Труды Академии управления МВД Российской Федерации*. 2018. № 4 (48). С. 98–107.
- Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2196, оп. 1, spr. 139.
- Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2196, оп. 1, spr. 56.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2199, оп. 1, спр. 280.
Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2199, оп. 1, спр. 289.
Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2199, оп. 1, спр. 301.
Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2199, оп. 1, спр. 302.
Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2199, оп. 1, спр. 303.
Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2с/2, оп. 1, спр. 415.
Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 2с/2, оп. 1, спр. 849.
Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 3363с, оп. 3, спр. 8.
Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 3365, оп. 3, спр. 35.
Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 3690, оп. 1, спр. 1.
Власова Н. А. Дізнання і скорочене досудове провадження: історичний аспект. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2007. № 3 (8). С. 40–42.
Свод законов Российской империи. URL: <http://pravo.gov.ru/ips/svod>.

Стаття надійшла до редколегії 14.05.2019

Nehanov V. – Ph.D in Law, Senior Research Fellow of the Scientific Laboratory on the Problems of Combating Crime of the Educational and Research Institute of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1430-8343>

The Activity of Ukrainian State Control Bodies and Ukrainian SSR during the Audits of the Sugar Monopoly and Inspections on the Targeted use of Funds Allocated to the Organization of Power in Military Conditions of 1918–1919

The **purpose** of the article is to analyze the results of the activity of Ukrainian State control bodies and the Ukrainian Soviet Socialist Republic during the audits of the sugar monopoly and to verify the targeted use of funds allocated for the organization of power in military conditions of 1918–1919, as well as the coverage of legislative grounds, shortcomings of the legislation of those times. **Methodology.** In the course of the research the historical-legal, comparative-legal method, scientific methods of analysis and induction were used. The empirical basis for this publication was the archival files of the funds of the Cabinet of Ministers of Ukraine, the Ministry of Finance of Ukraine, the Ministry of Finance of the Ukrainian State, the People's Commissariat of Workers and Peasants' Inspections of the Ukrainian SSR, which are in the Central State Archives of Higher Authorities and Administration of Ukraine. **Scientific novelty.** For the first time the author makes a historical-legal, comparative-legal analysis of the normative-legal provisions of the activity of bodies (institutions) of the State Control of the Ukrainian State and the State Control Committee of the Ukrainian SSR in the first stage of its activity. Some of the results of the first revision of this article are of historical interest and indicate a significant influence of the military-political situation on the legal regime in Ukraine in the period 1918–1919. **Conclusions.** On the basis of the conducted research on the results of the analysis of the results of audits in the cases of sugar monopoly, the activities of the Military (Field) Control, it was established that the legal, organizational and personnel support of the activities of the bodies (institutions) of the State Control allowed to carry out actual audits, the results of which were used in criminal the judiciary of those times. At the same time, if the results of the audits revealed that there had been unlawful requisitions of sugar on the part of certain military authorities of the Allied Central Powers, as a rule, the police did not provide a proper criminal assessment of such actions and the materials of the audits were sent to the Ministry of Foreign Affairs for diplomatic decision. The results of one of the audits carried out by the Field Control revealed the fact that there were secret charges for bribing German officers and soldiers in the last days of the Ukrainian State.

Keywords: State Control; audit; financial control; intelligence; Ukrainian State; USSR; sugar monopoly.